

ВСТУП

Поняття "духовність", "духовне" є настільки звичними у нашій повсякденній мові, що ми майже ніколи не задумуємося над дійсністю, яку вони окреслюють. Цим поняттям надають різні смислові відтінки і значення. Пропоноване дослідження є скромною спробою розглянути духовне життя і деякі його аспекти, зокрема, євхаристійний у світлі навчання Церкви.

Актуальність теми, вибраної для написання цієї дипломної роботи, зумовлена двома чинниками.

По-перше, в нашому суспільстві триває інтенсивний пошук моделі розвитку соціально-економічного, політичного, культурного життя. Цей процес відбувається в контексті значних і суттєвих перемін у поглядах на людину. Переконавшись на власному життєвому досвіді в краху марксистсько-ленінської ідеології, суспільство шукає нові світоглядні орієнтири, ідеали, бажає отримати відповіді на важливі екзистенціальні питання. Спостерігається велике зацікавлення духовним питанням та знанням про саму людину. Наша робота є незначним внеском у заповнення цього вакууму.

Другим визначальним чинником при виборі теми стала постанова Синоду наших владик, який відбувся в Києві 5-12 жовтня 2004 р. Б., про святкування в УГКЦ року Євхаристії. Ці два чинники послужили стимулом для висвітлення питання про євхаристійний характер християнської духовності.

Мета роботи – відповісти на запитання: Що таке духовність? У чому полягає її євхаристійний характер? Який зв'язок між Святими таїнствами і духовним життям людини? Намагатимемося також представити вчення Церкви про Євхаристію, яке б сприяло поглибленню та відновленню нашої євхаристійної практики, яка, у свою чергу, могла б перетворити наше життя на справжню Євхаристію, тобто життя сповнене подяки, поділу свого хліба, служіння, слухання, посвяти.

Пропонована робота складатиметься з двох розділів, вступу і висновків. У першому розділі спробуємо представити суть духовного життя, приймаючи до уваги різні концепції, що не мають нічого спільного з християнським поглядом на духовність, хоч деколи на це і претендують.

Духовне життя в християнському розумінні означає життя в Святому Дусі. Його метою є поступове "одухотворення" всієї людини: її розуму, почуттів і тіла для того, щоб уможливити людині досконале єднання з Богом або, користуючись термінологією східного богослов'я, – обоження її особи через творчу відкритість на переображуюче діяння Божої благодаті. Основними передумовами, завдяки яким людина може жити духовним життям є, факт сотворення людини на Божий образ і подобу і відновлення краси цього образу у таїнстві Воплочення Божого Слова. На цьому ствердженні ґрунтується богословська антропологія і духовність.

Духовне життя – це динамічна дійсність, яку апостол Павло описує такими словами: «Будемо жити, в усьому зростаючи в того, хто є головою – у Христа (Еф. 4:15)... „доки Христос вообразиться у вас”» (Гал. 4:19). Святий Дух вводить нас в Христа. Його дія

спрямована на те, аби відтворити у нас життя Спасителя. Все діяння Святого Духа, який є в людині, полягає у встановленні живого спілкування з Ісусом та з Отцем, у нашому "обожненні". У Христі людина є цілком духовною, бо стає Богом по благодаті. Святі отці представляли динамізм духовного життя за допомогою двох образів-порухів, один з яких є нисхідний – Отець, який творить нас через Сина і освячує в Дусі, інший же висхідний – ми славимо Отця через Сина у Святому Дусі.

Духовність не можна обмежити чи ототожнювати лише із психічним, інтелектуальним, сентиментальним вимірами людського життя або представляти його як заперечення матеріальності та тілесності. Проти цього виступав вже Іринеї Ліонський. Людина в цілості, весь космічний фізичний та історичний світ покликаний стати духовним через животворящу присутність Святого Духа. Духовне життя – це не дисципліна, ані не аскеза – це мистецтво рахуватися із присутністю Святого Духа, вміння жити в постійній відкритості до Іншого. Середовищем розвитку духовного життя є спільнота, Церква, яка постала в День П'ятидесятниці як «Храм Бога Живого» (2 Кор. 6:16). За словами знову ж таки св. Іринея: «Там де є Церква, є також Дух Божий; а там, де є Дух Божий, там є Церква і всяка благодать».

У другому розділі нашої праці особливу увагу бажаємо звернути на таїнственний характер духовного життя. На цьому наголошував наш автор Микола Кавасила, для якого життя в Христі, духовне життя є, насамперед, життям у святих Таїнствах Церкви. Це ствердження і його систематичний богословський розгляд у творі "Сім слів про Життя в Христі" є надзвичайно цінним внеском у скарбницю християнського богослов'я. Завдяки таїнствам духовне життя народжується, зростає, оздоровлюється та отримує дар місії. Через них здійснюється наше спасіння і єдність з Богом. Вони творять певний організм, в якому кожне таїнство має свою роль та значення. У цьому організмі Євхаристія займає особливе місце як "Таїнство таїнств". Усі інші таїнства спрямовані до неї як до своєї мети.

У цей розділ нашої праці включено розгляд перших двох таїнств християнського втаємничення – Хрещення та Миропомазання, а також показано зв'язок між ними, Пресвятою Євхаристією та духовним життям. Ще одним нашим бажанням є показати Євхаристію як „джерело і вершину всього християнського життя”. Усі таїнства, як вчить Микола Кавасила, пов'язані з Євхаристією. Вона містить у собі завдаток майбутньої слави та весь духовний скарб Церкви, тобто самого Христа – нашу Пасху. Євхаристія – істинна Пасха – празників празник і торжество всіх торжеств, тому що через неї відбувається наш перехід від смерті до життя. Людство, ідучи за Христом, переходить із цього світу до Отця (Ів. 13:1). Цей перехід від теперішнього віку до Царства Божого Господь заповідає споминати (здійснювати) в таїнстві Євхаристії. Божественна Літургія починається виголосом: «Благословенне Царство Отця і Сина і Святого Духа» – це славослов'я вказує на ціль – Боже Царство. Ми йдемо туди не символічно, а реально. Впродовж цієї дороги звершується Євхаристія, яка є одночасно і нашою Дорогою і Життям. В Євхаристії здійснюється переображення, відновлення зруйнованого, пошкодженого пристрастями образу Божого в людині.

Джерела і теоретично-методологічна основа роботи. Основними джерелами послужили твори Микола Кавасила, зокрема, "Сім слів про Життя в Христі", а також документи Церкви. Як допоміжні матеріали використано твори Отців Церкви та наукові дослідження сучасних богословів – Томаша Шпідліка, Марка Івана Рупніка та інш. Застосовано методи: синтезу та аналогії.

Загальні зауваги. У тексті даної праці зустрічаються терміни: "духовне життя", "життя в Христі", "божественне життя", які слід розуміти як синонімічні і тотожні вирази, що передають однаковий зміст та реальність. Термін "обоження" означає кінцеву мету духовного життя. При написанні тексту ми зустрілися з проблемою розмаїтості богословської термінології. Джерелом і критерієм певної уніфікації нами обрано "Термінологічно-правописний поради́ник для богословів та редакторів богословських текстів", виданий Інститутом богословської термінології та перекладів Українського Католицького Університету.

Об'єм дипломної роботи не дозволяє розглянути багато інших цікавих та важливих питань з ділянки даної проблематики, яку не безпідставно можемо вважати ще малодослідженою в нашій богословській думці.

ВИСНОВКИ

Розпочинаючи написання цієї дипломної праці, ми поставили перед собою кілька запитань, а саме: що таке духовність? У чому полягає її євхаристійний характер? Який зв'язок між Святими таїнствами і духовним життям людини? Шукаючи основу, яка б об'єднала таїнства, зокрема Євхаристію, та духовне життя людини, методом аналогії ми дійшли до висновку, що такими об'єднуючими початками є: Христове Пасхальне таїнство та ікономічне діяння Пресвятого Духа.

Таїнства, як реальність, встановлена Христом, – духовні. Вони включають всю історію, все сотворіння і людину в Христа. Через Хрещення й Миропомазання вірні об'єднуються Святим Духом, щеплюються в Ісуса Христа, а завдяки Євхаристії Церква занурюється в Пасхальне Таїнство і стає тим, до чого покликана з огляду Хрещення й Миропомазання своїх членів. Причащаючись Тіла й Крові Ісуса Христа, вірні зростають у тому таїнственному обоженні, яке, силою Святого Духа, сповняє їхнє перебування у Сині й Отцю та стають причасниками Христового воскресіння, наслідниками вічного життя. Євхаристія, подібно як і Хрещення, є таїнством смерті та життя Христа, звіщенням діла Його спасіння та очікуванням другого приходу.

У цій праці ми намагалися підкреслити спільнотний аспект духовного життя, що надзвичайно виразно явлений в таїнстві Євхаристії. Від спільноти поодинокі людина дістає повноту віри, у таїнствах отримує підтвердження свого вмирання й воскресання з Христом, стає живим членом Тіла Христового, яким є Церква.

Євхаристія дарує нам можливість зустрітися з живим Богом, зустрітись з Сином Божим, що став людиною і що дарує нам свого Святого Духа, через якого Він приєднує наше життя до свого, роблячи нас учасниками життя Пресвятої Трійці.

Вся природа і все життя – це велика Євхаристія. Все, що Бог створив, має жертвний характер, воно існує в постійному сопричасті між собою. Ціла природа пропонується на проскомидійнику: хліб, вино й вода. Вірні приносять ці дари як символ їхньої праці і жертви, даруючи щось зі свого життя. Ісус приймає цю жертву людини і натомість жертвує себе як поживу для вічності. Завдяки Євхаристії Пресвята Тройця («Благодать Господа нашого Ісуса Христа, любов Бога і Отця та причастя Святого Духа») присутня у цьому світі; через Євхаристію Церква стає таїнством спасіння світу.

Видатний професор-літургіст Роберт Тафт, на Соборі монашества, який відбувався у Львові в 2004 році, сказав, що «мета Євхаристії – це не тільки перетворити хліб та вино, а перемінити тебе і мене у Христа». Відправа Євхаристії є «для нас», щоб «нас усіх, що від одного тіла і чаші причащаємося, з'єднати одне з одним на причастя єдиного Духа

Святого» (Епиклеза Літургії св. Василя) .

ЗМІСТ

Вступ	3
Розділ 1. Духовне життя	
1.1. Суть духовного життя.....	8
1.2. Образ і подoba.....	13
1.3. Христологічність духовного життя.....	19
1.4. Життя у Святому Дусі.....	26
Розділ 2. Євхаристійний вимір духовності	
2.1 Таїнственна природа духовного життя.....	33
2.1.1 Хрещення.....	37
2.1.2. Миропомазання.....	41
2.2 Євхаристія – джерело духовного життя.....	43
2.3 Євхаристія – вершина духовного життя.....	53
Висновки.....	61
Список використаної літератури.....	63
Список скорочень.....	66